

2. Данилова Г. С. Управління процесом становлення професійної компетентності методиста / Г. С. Данилова. – Київ : УПКККО, 1995. – 80 с.
3. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация / Г. К. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-143.
4. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. / А. В. Хуторской. – 2003. – № 2. – С. 58-64.
5. Красинская Л. Ф. Психолого-педагогическая компетентность преподавателя высшей школы / Л. Ф. Красинская: Учеб. пособие. – Самара: СамГУПС, 2010. – 140 с.
6. Кашапов М. М. Психология творческого мышления профессионала. Монография / М. М. Кашапов. — Москва : ПЕР СЭ, 2006. – 688 с.
7. Моделирование педагогических ситуаций / Под ред. Ю. Н. Кулюткина, Г. С. Сухобской. – Москва: Педагогика, 1981. – 240 с.

УДК 159.922.7

Десятерик А. В.

Професійне самовизначення студентів із подвійною спеціальністю

Анотація. Статтю присвячено проблемі професійного самовизначення у процесі навчання у вузі за подвійною спеціальністю. Представлено результати дослідження професійного самовизначення фахівців, що навчаються за двома спеціальностями.

Ключові слова: професійне самовизначення, професійні типи особистості, сенс віддаленої мети, професійна ідентифікація, мотивація навчання.

Аннотация. Статья посвящена проблеме профессионального самоопределения в процессе обучения в вузе по двойной специальности. Представлены результаты профессионального самоопределения специалистов, обучающихся по двум специальностям.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, профессиональные типы личности, смысл отдаленной цели, профессиональная идентификация, мотивация обучения.

Summary. The article deals with the problem of professional self-determination in studying at the university for a double speciality. There are presented the results of the research of the professional self-determination of specialist that studying at the university with a double speciality.

Keywords: professional self-determination, professional personality types, meaning distant goal, professional identification, motivation training.

Професійний розвиток особистості, процес становлення професіонала тісно пов'язаний з її професійним самовизначенням. Останнє є особистісним механізмом прояву і формування професійної придатності. Вивчення і врахування особливостей професійного самовизначення особистості сприяє розумінню процесів регуляції формування професійної компетентності та становлення

професіонала, а також ефективного їх використання в системі професіоналізації та соціалізації особистості.

Безумовно, поняття самовизначення не є новим для психологічної науки. Вивченням проблеми самовизначення особистості у різний час займалися К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, М. Р. Гінзбург, Є. О. Клімов, І. С. Кон, С. Л. Рубінштейн, Н. В. Самоукіна, В. Ф. Сафін, П. А. Шавір. Психолого-педагогічні аспекти професійного самовизначення вивчали Г. О. Балл, Н. Р. Бітянова, В. В. Борисов, О. І. Вітковська, О. І. Головаха, І. В. Дубровіна, Н. В. Самоукіна, Ю. І. Завалевський, О. Ф. Капустіна, О. Ф. Кисла, Ф. В. Повшедна, М. С. Пряжніков, Д. І. Фельдштейн, С. М. Чистякова, М. Г. Чобітько та ін.; професійного самовизначення власне психологів – І. П. Андрійчук, О. Ф. Бондаренко, Л. В. Долинська, Н. Л. Коломінський, Є. В. Кучеренко, В. С. Семіченко, Л. І. Уманець, Н. Ф. Шевченко; педагогів – С. Н. Бурцева, О. А. Волкова, Є. А. Клімов, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, Ф. В. Повшедна, О. Л. Туриніної; психологічні особливості професійного самовизначення майбутніх учителів в умовах підготовки за двома спеціальностями – О. М. Гріньова.

Аналіз наукової літератури дозволяє розглядати професійне самовизначення як процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої трудової діяльності. Професійне самовизначення полягає в усвідомленні особистістю себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з психологічними вимогами професії до спеціаліста [2, с. 275].

Науковцями встановлено, що професійне самовизначення майбутніх фахівців являє собою комплексне психічне явище, складну систему, основними компонентами якої є професійні мотиви, інтереси, спрямованість, здібності, самосвідомість та потреба в професійній самоосвіті й самовихованні. Виявлено особливості розвитку всіх структурних компонентів цього феномену у студентів різних напрямків підготовки, критерії та рівні його сформованості. Доведено, що рівень сформованості у студентів професійного самовизначення значною мірою зумовлюється наявністю діалектичної спорідненості між предметним змістом їх основної спеціальності й додаткової спеціалізації [4].

Не зважаючи на значний багаж знань та досліджень у даній сфері, професійне самовизначення вчителя-психолога є досить актуальною проблемою сьогодення. Вчитель і психолог з одного боку розглядаються як споріднені спеціальності, з іншого, – кожна з них в певній мірі досить специфічна професія, що вимагає відповідних особистісних характеристик, які дадуть змогу в подальшому виконувати соціальне призначення педагога або психолога. Тому **мета** даного дослідження полягала у з'ясуванні специфіки самовизначення юнаків, що отримують подвійну спеціальність, зокрема вчителя біології та практичного психолога.

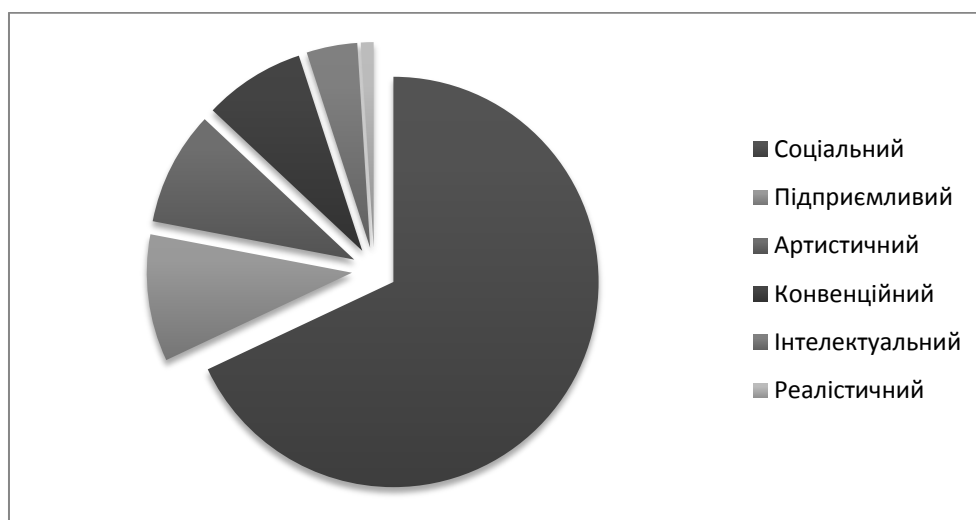
Оскільки професійне самовизначення є комплексним психічним явищем, доцільним є розгляд його змістовних компонентів [3; 4]. Як було зазначено, структуру професійного самовизначення можна дослідити через аналіз його

чотирьох основних змістовних характеристик: мотиваційного компоненту [3]; професійного плану особистості [6]; професійно-педагогічної позиції [5]; професійної психологічної позиції [1]. Кожен з перерахованих компонентів у тій чи іншій мірі залежить від професійно значущих особистісних якостей майбутнього фахівця.

Для проведення дослідження було обрано наступні методики: тест Дж. Голланда для визначення професійних типів особистості який дозволив визначити на скільки вдалим був вибір студентів, у відповідності до їхніх професійних схильностей; тест Є. В. Кучеренка «Професійний план психолога», даний тест допомагає визначити плани студентів на майбутнє як психологів; методика вивчення мотивації навчання у ВУЗі Т. І. Ільїної, що дає змогу виявити мотиви, що спонукають студентів до навчання; а також за аналогією до опитувальника Є. В. Кучеренка було розроблено опитувальник «Професійний план вчителя».

У дослідженні була задіяна вибірка кількістю у 40 осіб, яку склали студенти – майбутні вчителі біології та практичні психологи .

За результатами методики Дж. Голланда було отримано дані, що представлені на рисунку 1.

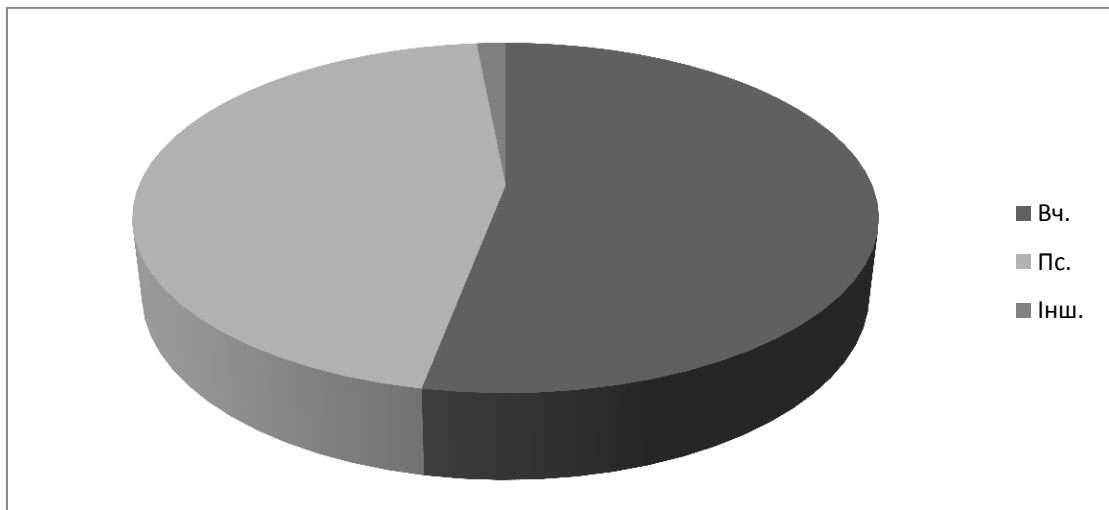
Рис.1 Професійні типи особистості

Діаграма відображає таку закономірність розподілу професійних типів особистості: 68 % – соціальний тип, – це студенти, які володіють соціальними вміннями і мають потребу у соціальних контактах. Вони активні і вирішують проблеми, спираючись головним чином на емоції, почуття і вміння спілкуватися; 10% – підприємницький тип, – це тип людей, які обирають цілі, цінності і завдання, що дозволяють їм реалізувати любов до пригод, воліють займати керівні ролі в яких можуть задовольняти свої потреби в домінантності та визнанні; 9% – артистичний тип, представникам якого притаманний складний погляд на життя, гнучкість, незалежність суджень, властива несоціальність, оригінальність, 8% – конвенційний тип, якому характерні серйозність, наполегливість, консерватизм,

старанність, відповідно до цього його підхід до проблем носить стереотипний, практичний і конкретний характер; 4% – інтелектуальний тип – тип, що орієнтований на розумову працю, він аналітичний, раціональний, надає перевагу роздумам про проблему, ніж заняттям з реалізації пов'язаних з проблемою рішень; 1% – реалістичний тип особистості – представники даного типу займаються конкретними об'єктами і їх практичним використанням. Отримані показники свідчать про відповідність самовизначення студентів до майбутніх професій як до споріднених.

Результати діагностики за методикою Є. В. Кучеренка графічно виражені на рисунку 2.

Було виявлено таку тенденцію щодо ідентифікації студентів себе з професією: 53% опитуваних відповідали на питання з використанням або наближених до професії вчителя видів діяльності, або безпосередньо професії вчителя; 45,5% – при відповіді схилилися до професії психолога, вказували різні типи, на які вона підрозділяється; також було виявлено 1,5% студентів, які взагалі не пов'язують своє майбутнє ні з однією з вище названих професій.

Рис. 2 Ідентифікація студентів з обраною професією

Вч. – студенти, що обрали професію вчителя; Пс. – студенти, що обрали професію психолога; Інш. – студенти, що обрали інші професії.

Стосовно сенсу віддаленої мети було отримано дані, що подані в таблиці 1.

Аналізуючи вищеподану таблицю, можна зробити висновок, що переважна кількість студентів у вибірці вбачають сенс віддаленої мети у реалізації професійного потенціалу (25%), також вагомим для студентів є досягнення високого соціального статусу (17%), наступними йдуть мета реалізації особистісного та творчого потенціалів (15%). Порівнюючи показники, що визначають схильність студентів до психологічної діяльності, чи до педагогічної, встановлено, що мета педагогічного спрямування має більший відсоток – 16%, ніж психологічного спрямування – 10%.

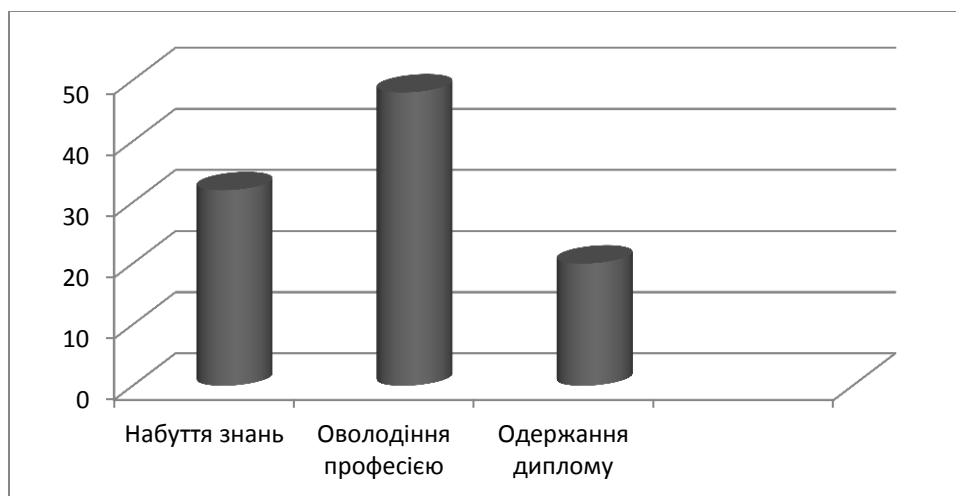
Таблиця 1

Сенс віддаленої мети у професійному самовизначенні майбутніх психологів та вчителів

Сенс віддаленої мети	Розподіл студентів, %
Реалізація особистісного потенціалу через продуктивну діяльність, самоактуалізація	15
Реалізації професійного потенціалу, професійна самореалізація	25
Реалізація творчого потенціалу, творча діяльність	15
Досягнення високого соціального статусу в суспільстві, суспільне визнання	17
Психологічна допомога іншим людям, розвиток та удосконалення їхньої особистості	10
Організація навчальної діяльності дітей, виховання всебічно розвиненої особистості	16

Методика Т. І. Ільїної дала змогу визначити основні мотиви, якими керуються студенти протягом навчання у ВНЗ. Результати викладено у рисунку 3.

Виходячи з вище показаних у діаграмі результатів діагностики, можна сміливо стверджувати, що переважаюча частина студентів мотивована оволодінням професією – 48%, у той час як мотив набуття знань домінує у 32% студентів, щодо мотиву одержання диплому – 20%.

Рис. 3 Співвідношення мотивацій навчання у ВУЗі

Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що переважна частина досліджуваних обрали ВУЗ у відповідності

до свого професійного типу і у майбутньому прагнуть до реалізації професійного потенціалу. Стосовно мотивації навчання вимальовується досить позитивна картина. Однак, існує відсоток студентів, що мотивовані на отримання диплому, або не мотивовані до отримання другої спеціальності, що вимагає пошуку психолого-педагогічних заходів щодо зрушення їхньої мотивації на більш позитивну.

Враховуючи виникнення проблем професійного самовизначення студентів, доцільним буде проведення спеціальних консультацій з питань обрання професії, у разі потреби створюється програма за якою проводяться профорієнтаційні заходи, що допомагають у вирішенні проблем самовизначення. Досить дієвими та цікавими для студентів є профорієнтаційні ігри, участь у соціально-психологічному тренінгу. Завдяки такій формі проведені заходи будуть більш ефективними і дозволять вдосконалити процес професійного самовизначення студентів.

Список використаних джерел

1. Вікова психологія. Навч. посіб / [Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В.]. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. - Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Грабчак О. В. Формування професійних домагань старшокласників у процесі профорієнтаційної роботи : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / О. В. Грабчак; В-во. Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2012.– 20 с.
4. Гріньова О. М. Особливості професійного самовизначення майбутніх учителів подвійних спеціальностей з додатковою спеціалізацією “Практична психологія” / О. М. Гріньова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. - №15 (39). – С. 192-201.
5. Кучеренко Є.В. Професійне самовизначення особистості як динамічний процес / Є.В.Кучеренко // Проблеми загальної та педагогічної психології: Зб. наук. праць інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка. – Т. XI – част. 2 – К. – 2009. – С. 223 – 233.
6. Мешко І. О. Професійне самовизначення майбутніх учителів у контексті становлення їх педагогічної позиції / І.О.Мешко // Вісник психології і педагогіки –2010. – №8. – С. 5 – 6.

Zdzisława Załona

O dobrą jakość kształcenia przyszłych nauczycieli

Анотація. Проблематика якості підготовки майбутніх педагогів в сучасному світі належить до пріоритетних питань педпсихології. Державні рамки кваліфікації і стандарти підготовки вчителів належать до конкретних вимог, а доповнене описом ефектів освіти необхідних для виконання професійної ролі педагогів є